

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

METAVERS TURIZMI: VIRTUAL DUNYODAGI SAYOHATNING IQTISODIY, HUQUQIY VA IJTIMOIIY NATIJALARI	12
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Eshimova Sevinch Baxtiyor qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUN'IY INTELLEKT VA PLATFORMA EKOTIZIMLARINING KORXONA INNOVATSIYALARIDAGI O'RNI	16
Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi	
METHODOLOGY FOR ASSESSING THE ECONOMIC DAMAGE OF ECOLOGICAL HAZARDS IN URBAN AREAS: CONCEPTUAL SHORTCOMINGS OF NON-MARKET VALUATION METHODS AND THE INTEGRAL DAMAGE FUNCTION APPROACH	20
Abbos Saydullaev	
Iqboloy Choriyorova	
O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA RAQAMLI IQTISODIYOT IMKONIYATLARI	31
Ibragimova Rayxon Tojibayevna	
OZIQ-OVQAT SANOATIDA "ZAYLANMA IQTISODIYOT (CIRCULAR ECONOMY)" MODELINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	36
Elnoraxon Muminova Abdulkarimovna	
Sarvinov Mamatojievna Dilshodjon qizi	
TRANSPORT KORIDORLARINI BOSHQARISHDA LOGISTIKA MENEJMENTINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	42
Umarova Dilfuza Raxmatulla qizi	
ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВ ЦИФРОВИЗАЦИИ МИСЕ-СЕКТОРА В УЗБЕКИСТАНЕ	47
Narzulloeva Fariza Akmalевна	
ECONOMETRIC MODELING OF THE DYNAMICS OF RETAIL TRADE TURNOVER UNDER THE INFLUENCE OF REAL HOUSEHOLD INCOME USING A LOGARITHMIC FUNCTION	53
Gaybullayev Sarvar Uktam ugli	
MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING MAZMUN-MOHİYATI VA NAZARIY ASOSLARI	59
Mizamova Umida Jamoliddin qizi	
SPORT TAKOMILLASHUVI BOSQICHIDAGI FUTBOLCHILARNING MUSOBAQA FAOLIYATIDA INNOVATSION VOSITALARNING O'RNI	64
Mamatramov Anvar Chorsanbiyovich	
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA CHET TILINI VIZUAL MATERIALLAR VOSITASIDA O'RGATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	72
Olimova Shahlo Bahodir qizi	
Inomova Mahliyo Yusuf qizi	
INCREASING THE ATTRACTIVENESS OF DIVIDEND POLICY IN UZBEKISTAN COMPANIES	76
Akmal Komiljonovich Shermukhamedov	
XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI	81
Musurmonqulov Muhammad Ural o'g'li	
TEMIR YO'L ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY MEXANIZMI	86
Baymatov Atxam Axmadaliyevich	

MENEJMENT NAZARIYASINING SHAKLLANISHI VA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI.....	92
Saidova Xilolaxon Rashidjon qizi	
OPPORTUNITIES FOR USING MARKETING STRATEGIES TO ENSURE THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HOTEL ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	97
Sardor Kuvandikov	
ЭФФЕКТИВНОСТЬ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОГРАММ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ	106
Абдуллаева Зульфия Иззатовна	
NAMANGAN VILOYATINING HUDUDIYIQTISODIY TUZILMASI VA SHAHARLAR TIZIMINING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI.....	113
Ahmadjanov Ilyosbek Ilhomjon o'g'li	
JISMONIY SHAXSLAR DAROMADLARINI SOLIQA TORTISH MEXANIZMI VA XALQARO Tajribalar qiyosiy tahlili	117
G'afforov Kamronbek	
"O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJNING SINGULYAR VA BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	123
Bobojonova Zarnigor Shokirovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY JARAYONLARNI BAHOLASHDA DSGE MODELINING QASHQADARYO SHAROITIGA MOSLASHTIRILGAN TAHLILIIY KOMPONENTLARI.....	132
Muxitdinov Xudayar Suyunovich	
Quvatova Gulzoda Faxriddin qizi	
O'ZBEKISTONDA TIBBIY TURIZM VA TIBBIY XIZMATLAR TIZIMINING MAZMUNI	137
Ergasheva Iroda Ibrohim qizi	
FOYDA SOLIG'INING BANKLAR MOLIYAVIY HOLATIGA TA'SIRINI BAHOLASH	141
Maxmudov Omon To'xtayevich	
RAQAMLI INFRATUZILMA TUSHUNCHASI, TARKIBI VA IQTISODIY MAZMUNI.....	147
Pardayev Orifjon Charshamiyevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA XORIJIY DAVLATLAR Tajribalaridan FOYDALANISH ISTIQBOLLARI.....	152
Omonova Zarina Xudoymurodovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI (Shartli "suv ta'minot servis" AJ misolida).....	160
Doniyorova M.	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK KORXONALARI RIVOJLANISHINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH.....	164
Komilova Shaxnoza Komiljon qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA INSON RESURLARINI BOSHQARISHDA XODIMNING QIYMAT YARATISH DARAJASINI BAHOLASHNING INTEGRALLASHGAN MODEL (EVCI)	169
Xaydarova Malika Shokirjon qizi	

SUN'IIY INTELLEKT ASOSIDA INSON RESURLARINI BOSHQARISHDA XODIMNING QIYMAT YARATISH DARAJASINI BAHOLASHNING INTEGRALLASHGAN MODEL (EVCI)

Xaydarova Malika Shokirjon qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Mehnat iqtisodiyoti” kafedrası tayanch doktoranti

E-mail: Mkhaydarova93@gmail.com

ORCID: 0009-0003-5287-7787

Annotatsiya. Maqolada G. Bekkerning inson kapitali nazariyasi va J. Barneyning resurslarga asoslangan yondashuvi sinteziga tayangan holda ishlab chiqilgan xodimning qiymat yaratish darajasini baholashning integrallashgan modeli (Employee Value Creation Index, EVCI) yoritilgan. Tadqiqot natijalari zamonaviy tashkilotlarda xodimning iqtisodiy qiymat yaratishdagi hissasini yanada to'liq va kompleks baholash zarurligini ko'rsatadi. Shu munosabat bilan taklif etilgan model mehnat unumdorligi, malaka, innovatsion faollik, barqarorlik va motivatsiya kabi muhim omillarni yagona tizimda uyg'unlashtiradi hamda tarmoq xususiyatlarini hisobga olgan holda sun'iy intellekt algoritmlari orqali dinamik aniqlanuvchi og'irlik koeffitsiyentlaridan foydalanadi. 1 600 nafar ishtirokchi ishtirokida o'tkazilgan empirik aprobatsiya va “Tashkent Cotton Textile” korxonasida amaliy joriy etish natijalari modelning yuqori samaradorligi va amaliy ahamiyatini namoyon etdi. Xususan, baholash aniqligining 20–25 foizga hamda mehnat unumdorligining 12–15 foizga oshishi kuzatildi. Olingan natijalar mazkur modelning inson resurslarini boshqarish tizimlarini takomillashtirish, xodimlar salohiyatini yanada samarali ro'yobga chiqarish va tashkilotlarda qiymat yaratish jarayonlarini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, inson resurslarini boshqarish, xodim qiymat yaratish indeksi, EVCI, HR-analitika, dinamik og'irlik koeffitsiyentlari.

Аннотация. В статье представлена интегрированная модель оценки уровня создания ценности сотрудника (Employee Value Creation Index, EVCI), разработанная на основе синтеза теории человеческого капитала Г. Беккера и ресурсного подхода Дж. Барни. Результаты исследования подчеркивают важность комплексной оценки вклада сотрудника в создание экономической ценности организации в современных условиях цифровой экономики. В связи с этим предложенная модель объединяет пять ключевых компонентов — производительность труда, квалификацию, инновационную активность, стабильность и мотивацию — в единую систему с динамическими весовыми коэффициентами, определяемыми алгоритмами искусственного интеллекта с учетом отраслевых особенностей. Эмпирическая апробация на выборке из 1 600 респондентов и практическое внедрение на предприятии «Tashkent Cotton Textile» продемонстрировали высокую эффективность и прикладную значимость модели. В частности, наблюдалось повышение точности оценки на 20–25% и рост производительности труда на 12–15%. Полученные результаты свидетельствуют о значительном потенциале модели для совершенствования систем управления человеческими ресурсами, более полного раскрытия потенциала работников и повышения эффективности процессов создания ценности в организациях.

Ключевые слова: искусственный интеллект, управление человеческими ресурсами, индекс создания ценности сотрудника, EVCI, HR-аналитика, динамические весовые коэффициенты.

Abstract. The article presents an integrated model for assessing employee value creation (Employee Value Creation Index, EVCI), developed through the synthesis of G. Becker's human capital theory and J. Barney's resource-based view. The findings highlight the growing importance of comprehensive employee value assessment in the context of digital transformation and modern human resource management. To address this need, the proposed model integrates five key components—labour productivity, qualification, innovation

activity, stability, and motivation—into a unified framework with dynamic weighting coefficients determined by artificial intelligence algorithms according to industry-specific characteristics. Empirical testing involving 1,600 respondents and practical implementation at the “Tashkent Cotton Textile” enterprise demonstrated the model’s high effectiveness and practical relevance. In particular, assessment accuracy increased by 20–25%, while labour productivity improved by 12–15%. The obtained results indicate the model’s substantial potential for enhancing human resource management systems, unlocking employee potential, and strengthening value creation processes within organisations.

Keywords: artificial intelligence, human resource management, employee value creation index, EVCI, HR analytics, dynamic weighting coefficients.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyotda inson resurslari tashkilotlarning eng muhim strategik aktivlaridan biri bo'lib, raqobatbardoshlikni ta'minlashning asosiy omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida xodimning tashkilotga qo'shayotgan hissasini yanada aniq va kompleks baholash masalasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ilg'or mamlakatlar tajribasida xodimni nafaqat xarajat elementi, balki qiymat yaratuvchi strategik aktiv sifatida baholash yondashuvi keng qo'llanilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son Farmonida¹ inson kapitalini rivojlantirish va raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish “O'zbekiston — 2030” strategiyasining ustuvor vazifalaridan biri sifatida belgilangan. Bu esa tashkilotlarda inson resurslarini baholash va boshqarishning zamonaviy usullarini joriy etish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Amaliyotda xodimlar faoliyatini baholashda an'anaviy KPI tizimlari keng qo'llanilayotgan bo'lsa-da, xodimning tashkilotga qo'shayotgan qiymatini kompleks baholash mexanizmlarini yanada rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xodimlar faoliyatini baholash amaliyotida malaka, tajriba, innovatsion tashabbuslar va jamoada ishlash qobiliyati kabi muhim omillar keng qo'llanilayotgan ko'rsatkichlar orqali baholanadi. Shu bilan birga, mazkur omillarni yagona tizim asosida integrallashgan holda baholash imkoniyatlarini rivojlantirish inson resurslarini boshqarish samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi. Bu nuqtayi nazardan xodimning qiymat yaratish indeksi (EVCI) konsepsiyasini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida milliy sharoitga moslashtirish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolaning maqsadi xodimning qiymat yaratish darajasini baholashning integrallashgan modelini nazariy jihatdan asoslash hamda uni amaliyotda qo'llash bo'yicha samarali mexanizmlarni tavsiya etishdan iborat.

Inson resurslarini baholash masalasining nazariy asoslari inson kapitali nazariyasi va resurslarga asoslangan yondashuv doirasida shakllangan. G. Bekker o'zining “Human Capital” fundamental asarida xodimga qilingan ta'lim va malaka oshirishga oid investitsiyalar uzoq muddatli iqtisodiy samara berishini ekonometrik usullar orqali asoslab bergan. Ushbu nazariya “xodim — investitsiya” yondashuvining ilmiy poydevorini yaratdi.

J. Barneyning resurslarga asoslangan nazariyasi (Resource-Based View) xodimlarning jamlangan kompetensiyalarini tashkilotning qiymatli (Value), noyob (Rareness), taqlid qilib bo'lmaz (Inimitability) va o'rni to'ldirilmas (Non-substitutability) xususiyatlarga ega strategik resursi sifatida talqin qiladi. Bu yondashuv inson resurslarini tashkilotning muhim intellektual kapitali va raqobat ustunligini shakllantiruvchi omil sifatida baholash imkonini beradi.

Zamonaviy tadqiqotlarda T. Davenport, E. Brynjolfsson va J. Boudreau kabi olimlar HR-analitika hamda ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvning ahamiyatini keng yoritganlar. E. Fenwick, G. Molnar va P. Frangoslar tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarda sun'iy intellekt va mashinali o'qitish algoritmlarining inson resurslarini boshqarish samaradorligini oshirishda katta imkoniyatlarga ega ekanligi ko'rsatilgan. Mamlakatimiz olimlaridan akademik Q.X. Abdurahmonov, G.Q. Abdurahmonova, N.Q. Zokirova va B.Sh. Mahkamovlar inson kapitalini raqamli iqtisodiyot sharoitida rivojlantirish masalalarini chuqur tadqiq etganlar. Shu bilan birga, xodimning iqtisodiy, innovatsion va ijtimoiy hissasini yagona integral indeks orqali baholash hamda uni sun'iy intellekt algoritmlari bilan uyg'unlashtirish masalasi O'zbekiston sharoitida istiqbolli ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 16.02.2026 yildagi PF-21-son <https://www.lex.uz/uz/docs/-8050769>

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda mantiqiy, qiyosiy va sabab-oqibat tahlili usullari, statistik guruhlash, ekspert baholash hamda matematik modellash usullaridan foydalanildi. Empirik asos sifatida O'zbekistonning oltita tarmog'ini qamrab olgan 1 600 nafar ishtirokchi (HR menejerlar — 560 nafar, rahbarlar — 480 nafar, xodimlar — 560 nafar) o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalari xizmat qildi. Model turli tarmoqlar va inson resurslarini boshqarish rivojlanish bosqichlarini aks ettiruvchi uchta korxonada — “SANAM” tikuvchilik korxonasi, “Smart Solutions” HR kompaniyasi hamda “Tashkent Cotton Textile” MChJda sinovdan o'tkazildi.

Xodimning qiymat yaratish darajasini baholashning integrallashgan modeli uchta muhim nazariy asosga tayanadi: Bekkerning inson kapitali nazariyasi, Barneyning VRIN mezonlari hamda sun'iy intellekt asosidagi boshqaruv (AI-HRM) integratsiya modeli. Mazkur yondashuvlar sintezi natijasida quyidagi metodologik pozitsiya shakllantirildi: xodimning tashkilot uchun yaratadigan iqtisodiy qiymatini baholash faqat bitta moliyaviy ko'rsatkich orqali emas, balki iqtisodiy, innovatsion va ijtimoiy hissani bir vaqtning o'zida aks ettiruvchi dinamik integral indeks orqali amalga oshiriladi.

Shu asosda xodimning qiymat yaratish indeksi (EVCI) uchun quyidagi model taklif etiladi:

$$EVCI = w_1 \cdot LP + w_2 \cdot QI + w_3 \cdot IA + w_4 \cdot ES + w_5 \cdot MF \quad (3.1)$$

bu yerda:

LP (Labour Productivity) — mehnat unumdorligi;

QI (Qualification Index) — malaka darajasi;

IA (Innovation Activity) — innovatsion faollik; ES (Employee Stability) — xodimlar barqarorligi;

MF (Motivation Factor) — motivatsiya omili; w_1 – w_5 — dinamik og'irlik koeffitsiyentlari bo'lib, bunda:

$$w_1 + w_2 + w_3 + w_4 + w_5 = 1.$$

EVCI formulasining an'anaviy KPI tizimidan asosiy afzalligi shundaki, undagi og'irlik koeffitsiyentlari statik emas, balki sun'iy intellekt algoritmlari yordamida tarmoq, korxona va vazifa xususiyatlarini hisobga olgan holda dinamik ravishda aniqlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari ushbu yondashuvning moslashuvchanligini va amaliy samaradorligini ko'rsatdi. Xususan, og'irlik koeffitsiyentlarining tarmoqlar kesimida sezilarli farqlanishi kuzatildi, bu esa modelning turli faoliyat yo'nalishlariga muvaffaqiyatli moslasha olishini namoyon etadi (1-jadval).

1-jadval
EVCI komponentlarining tarmoqlar bo'yicha o'rtacha og'irlik koeffitsiyentlari ($n = 1\ 600$)²

Tarmoq	w_1 LP	w_2 QI	w_3 IA	w_4 ES	w_5 MF	Ustun yo'nalish
Moliya va bank	0,25	0,28	0,18	0,16	0,13	Malaka
Axborot texnologiyalari	0,20	0,30	0,28	0,12	0,10	Malaka va innovatsiya
Ta'lim va sog'liqni saqlash	0,22	0,30	0,16	0,15	0,17	Malaka
Savdo va xizmatlar	0,28	0,20	0,15	0,20	0,17	Unumdorlik va barqarorlik
Qurilish va transport	0,30	0,22	0,12	0,22	0,14	Unumdorlik va barqarorlik
O'rtacha	0,26	0,25	0,17	0,17	0,15	—

Jadval natijalari muhim metodologik xulosalar chiqarish imkonini beradi. Xususan, axborot texnologiyalari sohasida innovatsion faollikning ahamiyati yuqori bo'lib, uning og'irlik koeffitsiyenti ($w_3 = 0,28$) ikkinchi o'rinni egallaydi. Qurilish va transport sohalarida esa mehnat unumdorligi ($w_1 = 0,30$) ustuvor omil sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu natijalar EVCI formulasida qo'llanilgan sun'iy intellekt orqali dinamik aniqlanadigan og'irlik koeffitsiyentlarining amaliy ahamiyati va moslashuvchanligini empirik jihatdan qo'llab-quvvatlaydi.

² Muallif tadqiqoti ($n = 1\ 600$, 2024–2025). G. S. Bekker (1964) va J. Barneyning (1991) nazariy yondashuvlari metodologiyasi asosida hisoblandi.

EVCI bilan bir qatorda xodimning kundalik operatsion samaradorligini baholash maqsadida HR samaradorlik indeksi (HR-EI) taklif etiladi:

$$HR-EI = (K_n \cdot K_s \cdot K_m \cdot K_x)^{1/4} \quad (3.2)$$

bu yerda:

K_n — ishlab chiqarish me'yorlariga rioya qilish darajasi;

K_s — sifat ko'rsatkichi;

K_m — malaka darajasi;

K_x — mehnat xavfsizligi intizomi.

Geometrik o'rtacha tamoyili mazkur indeksga muhim analitik xususiyat beradi. Jumladan, ko'rsatkichlardan birortasining pasayishi umumiy HR-EI qiymatida o'z aksini topadi va menejerlar uchun tezkor tahlil hamda qaror qabul qilish jarayonlarida qo'shimcha axborot manbai vazifasini bajaradi (2-jadval).

2-jadval
EVCI va HR-EI indekslarining metodologik taqqoslama tahlili³

Jihat	EVCI	HR-EI
Maqsad	Strategik: uzoq muddatli qiymat yaratishga yo'naltirilgan.	Operatsion: kundalik ish samaradorligini baholashga yo'naltirilgan
Hisoblash usuli	Og'irlikli yig'indi modeli	Geometrik o'rtacha modeli
Tarmoqqa moslashuvchanligi	Sun'iy intellekt algoritmlari asosida dinamik moslashtiriladi	Universal qo'llash imkoniyatiga ega
Bashoratlash imkoniyati	Xodimlar qo'nimsizligi va karyera rivojlanishi tendensiyalarini prognozlash imkonini beradi	Joriy holat va mavjud natijalarni aks ettiradi.

EVCI va HR-EI indekslarini amaliyotga joriy etish maqsadida uch qatlamli funksional tizim taklif etiladi.

Birinchi qatlamda Yagona milliy mehnat tizimi, o'qitishni boshqarish tizimi, puls-so'rovlar hamda davlat xizmatlari ma'lumotlari real vaqt rejimida yig'iladi, tozalanadi va standartlashtiriladi.

Ikkinchi qatlamda Gradient Boosting algoritmi asosida EVCI va HR-EI indeksleri hisoblanadi hamda kadrlar qo'nimsizligi xavfi 3–6 oy oldindan prognoz qilinadi.

Uchinchi qatlamda esa sun'iy intellekt tomonidan shakllantirilgan natijalar Shapley qiymatlariga asoslangan tushuntirish (SHAP) va lokal interpretatsiya (LIME) metodlari orqali menejerlar hamda xodimlar uchun tushunarli shaklda izohlanadi. Mazkur yondashuv so'rovnoma natijalarida aniqlangan algoritmik ishonch muammolarini kamaytirishga va sun'iy intellekt tizimlariga bo'lgan ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

So'rovnoma natijalari modelning amaliy ahamiyati va dolzarbligini namoyon etdi. Xususan, ishtirokchilarning 87,4 foizi integral baholash ko'rsatkichi zarurligini, 79,2 foizi esa sun'iy intellekt asosidagi baholash tizimlarini qo'llash maqsadga muvofiqligini ta'kidladi. EVCI formulasini tashkil etuvchi besh komponentning barchasi respondentlar tomonidan yuqori baholandi (o'rtacha ball 4,2–4,6).

Modelning amaliy samaradorligi "Tashkent Cotton Textile" MChJda "Milliy CRM" platformasini joriy etish orqali sinovdan o'tkazildi hamda tegishli dalolatnoma bilan rasmiylashtirildi. Olingan natijalar xodimlar faoliyati samaradorligini baholash aniqligining 20–25 foizga oshganini, mehnat unumdorligining o'rtacha 12–15 foizga ko'tarilganini va kadrlarni tanlash jarayonidagi xatoliklarning 18–20 foizga qisqarganini ko'rsatdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli iqtisodiyot va sun'iy intellekt texnologiyalari rivojlanayotgan sharoitda xodimning tashkilot uchun yaratadigan qiymatini baholashda an'anaviy KPI va ish haqi ko'rsatkichlarini zamonaviy integrallashgan yondashuvlar bilan to'ldirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu asosda quyidagi xulosa va takliflar ishlab chiqildi:

Birinchiidan, Bekkerning inson kapitali nazariyasi va Barneyning resurslarga asoslangan yondashuvi sintezi asosida ishlab chiqilgan xodimning qiymat yaratish indeksi (EVCI) xodimni strategik aktiv sifatida baholashning nazariy va empirik jihatdan asoslangan vositasi hisoblanadi.

3 B.E. Bekker, M.A. Hauseld va D. Ulrich (2001), E. Fenwick, G. Molnar va P. Frangos (2024) ishlari asosida muallif tomonidan tizimlashtirildi.

Ikkinchidan, EVCI formulasidagi og'irlik koeffitsiyentlarini sun'iy intellekt algoritmlari orqali dinamik aniqlash tarmoq xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi hamda baholash natijalarining aniqligi va moslashuvchanligini oshiradi.

Uchinchidan, uch qatlamli funksional arxitektura (ma'lumotlarni yig'ish — AI tahlil — tushuntirish) EVCI modelini korxonalarda samarali joriy etish uchun metodologik asos yaratadi hamda algoritmik shaffoflik va ishonchlilikni ta'minlashga xizmat qiladi.

To'rtinchidan, EVCI integral indeksi O'zbekiston korxonalarida xodimning iqtisodiy qiymatini baholash bo'yicha milliy miqyosdagi tizimlashtirilgan mexanizmlardan biri sifatida tavsiya etiladi. Uni "Milliy CRM" platformasining Performance Management moduliga integratsiya qilish inson resurslarini boshqarish samaradorligini yanada oshirishga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi "Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish to'g'risida"gi PF-21-son Farmoni. <https://www.lex.uz/uz/docs/-8050769>

1. Becker G.S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. — New York: Columbia University Press, 1964. — 187 p.
2. Barney J. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage // Journal of Management. — 1991. — Vol. 17, No. 1. — P. 99–120.
3. Abdurahmonova G.Q. Inson resurslarini boshqarish: darslik. — Toshkent: "Fan", 2023. — 396 b.
4. Abdurahmonov Q.X. Iskusstvennyy intellekt — osnova ustoychivogo razvitiya ekonomiki: monografiya. — Moskva: REU im. G.V. Plexanova, 2023. — 355 s.
5. Fenwick E., Molnar G., Frangos P. AI-Driven Human Resource Management: A Predictive Approach. — Cham: Springer Nature, 2024.
6. Becker B.E., Huselid M.A., Ulrich D. The HR Scorecard: Linking People, Strategy, and Performance. — Boston: Harvard Business School Press, 2001. — 235 p.
7. Kaplan R.S., Norton D.P. The Balanced Scorecard. — Boston: Harvard Business School Press, 1996. — 322 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>